

S
I
L
E
N
C
E

P
L
E
A
S
E

C
A
T
H

L
U
Y
T
E

N **Silence,
please!**

Intieme gesprekken over stilte en tot rust komen op de laatste stilteplekken

 Manteau

I
N
L
E
I
D
I
N
G
|
6

S
T
I
L
T
E

I
N

W
O
R
D
E
N

G
E
V
A
N
G
E
N
|
20

Componist

Jan Swerts _ 22

Psychiater

Dirk De Wachter _ 32

Kunstenares

Delphine Boël _ 44

Theaterman

Josse De Pauw _ 56

Tv-vrouw

Annemie Struyf _ 70

Wiskundige en filosoof

Jean Paul Van Bendegem _ 80

Actrice

Barbara Sarafian _ 88

Zanger-muzikant

Guido Belcanto _ 104

Radiopresentatrice en vlogster

Linde Merckpoel _ 116

Drumster

Isolde Lasoen _ 126

Intieme gesprekken
over stilte en
tot rust komen

S
T
I
L
T
E

O
N
D
E
R
Z
O
C
H
T

|
140

Resultaten
van het
stiltonderzoek
'Stilte in Vlaanderen'

S
T
I
L
T
E

G
E
V
O
N
D
E
N

|
156

Stilteatlas met
stiltegebieden en
stilteplekken

Stiltegebieden _ 158

Stilte + _ 164

Stilte light _ 182

D
A
N
K
W
O
R
D

|
198

Inleiding

6

Het is 18 juni vandaag. Ik ben jarig en wakker geworden in een klooster. Geen toeters en bellen, geen tientallen telefoontjes, geen stroom aan WhatsApp-berichten, maar stilte als meest waardevolle vervanger. De eerlijkheid gebiedt mij er wel bij te vertellen dat dit geen bedoelde stilte was. Normaal gezien geef ik een drink en laat ik me, ongeacht het aantal lentes op de teller, graag eens goed gaan met de mensen die ik het liefst zie. Maar dit jaar is er een deadline. Vrijdag moet het manuscript van dit boek binnen zijn. Ik heb nog vier dagen en vier nachten. En helemaal helder is het in mijn bovenkamer niet, want vriendlief had dit weekend alsnog een groot verrassingsfeest georganiseerd. Ik had mijn research naar mogelijke stilteretraites en goed verscholen slow cabins maanden eerder gestart. Maar de roep om escapisme is blijkbaar groot, want nergens kon ik nog terecht. Behalve hier dus. Bij de zusters van Nazareth in Brecht, waar stilte als kostbaar goed wordt gezien zonder er woekerprijzen voor te vragen. 62 euro voor een bed, eerlijk bereid voedsel en gechelende nonnenstemmen. Stil zijn. Het is moeilijker dan gedacht.

Ik zit alleen aan het ontbijt. Een grote refter met hoge plafonds. Jezus aan het kruis kijkt toe hoe ik twijfel tussen koffie en cappuccino. De meeste zusters zijn al sinds vier uur op de been. Ik heb de klokken gehoord: een doordringend gedreun dat je midden in de nacht aanmaant jezelf uit bed te hijsen, je te wassen aan de kleine wastafel – het lichte washandje voor boven, het donkere voor beneden – en je tegen halfvijf naar de kerk te begeven om de vigiliën bij te wonen. Maar ik heb gepast. Uit luiheid. De zevende hoofdzonde. Ik smeer een boterham met Klerochocopasta uit een grote pot van één liter. Zuster Sabine komt binnen om haar koffiekkan te vullen. Ze wenst me een gelukkige verjaardag. 'Ik ben de zuster die u gemaild heeft.' Zo ben ik dan wel. Me op een hoogtijdag afzonderen maar er toch voor zorgen dat iemand het weet. Het zou jammer zijn als de verjaardagswensen bleven hangen aan de buitenzijde van de abdijmuren. Zuster Sabine is ziekenzuster. Wanneer ze van wacht

is, kan ze de nachtwake niet bijwonen. 'Maar het idee dat de nachtwake sowieso doorgaat, geeft kracht en dat ik moet werken mildert mijn afwezigheid.' Ze waren met zessen die ochtend, weet ze. Vooral de jonge zusters zijn fanatiek aanwezig. 'Het lijkt me moeilijk,' zeg ik. Sabine lacht. 'Dat is het: niet alleen het vroeg opstaan maar het leven in stilte tout court.' Ze was veertien toen ze hier op uitstap kwam met school. Geen haar op haar hoofd die er toen aan dacht hier ooit in te treden. Hetzelfde haar dat vijftien jaar later begon uit te vallen toen ze dat wel deed. 'De dermatoloog vroeg me of er iets drastisch veranderd was in mijn leven.' Dat was een understatement. 'Het was een complete omwenteling.' Ze richt haar ogen naar boven. 'Dat ik dat gedurfd heb. Ik kwam uit de bruisende maatschappij en had net een nieuw project mogen opstarten op de palliatieve zorg. Mijn tempo lag hoog. Maar toen ik als studente hier kwam blokken, gebeurde er iets tijdens het evangelie. De woorden "Blijf hier en waak bij mij" waren letterlijk voor mij bedoeld. Dat mocht ik niet negeren.' Een roeping dus. 'Maar ik heb afgezien. Het is niet voor niets dat zo'n professie, het afleggen van de kloostergeloften, zes jaar duurt. In stilte leven is moeilijk.' Ze schudt haar hoofd. 'Maar ik heb geluk met mijn job. Met de dementerende zusters moet je al eens zwanzen. Met stilte alleen kom je er niet.'

7

Mijn eerste avond hier was zonnig en warm. Het licht viel mooi tussen het gebladerte van de bomen door en ik was op mijn kousen met een boek buiten gaan zitten. Op de binnenplaats was het nog stiller dan anders. Ik zat in kleermakerszit in een plastic terrasstoel, verzonken in gedachten. Het huisreglement eist dat iedereen weer binnen is om kwart over negen zodat om halftien absolute stilte heerst. De huisregels zeggen ook: 'Wie buitengaat laat zijn naam achter.' Dat was ik vergeten. Toen ik ruim op tijd naar mijn kloostercel wilde trekken bleken alle deuren op slot. Mijn schoenen lagen binnen, ik stond op kousenvoeten buiten. Tegen welk venster moest ik steentjes gooien? Vierentwintig nonnen, van wie enkelen al doof. Er zat niets anders op dan aan te bellen bij de hoofdepoort. De zuster van wacht kwam van ver. Haar platgedrukt haar en de afwezigheid van haar zwarte kap verraadden dat ze al sliep. Zusters kunnen best misprijzend kijken. Of hoe mijn schuldgevoel de eerste avond al aangesproken werd.

Vierentwintig uur eerder werd ik vriendelijk onthaald door zuster Theresia. Na een typische rit over de ring van Antwerpen – met horten en stoten – was ik aangekomen tussen de wiegende bomen van de Abdijlaan en de witte opstaande grafstenen op de oprit, met verwelkomend 'PAX' erop geschilderd. Daar nam zuster Theresia mijn handen vast en liet die het volledige ontmoetingsgesprek in die van haar rusten. Ze zijn warm, zacht en ietwat mollig. 'U heeft de zon meegebracht.' Ze is niet groot, loopt een beetje krom en kijkt me van onder haar zwarte kapje met een blozend en open gezicht aan. Onder haar habijt zie ik sandalen met kousen en ze draagt een leren riem om haar middel. Ik schat haar op een jaar of zeventig, maar ze blijkt tachtig. Een lieve vrouw met op haar lessenaar het boek *Stop met aardig zijn*. Ik denk niet dat ze het boek al uit heeft. 'Iedereen is welkom hier, maar we zien hoe langer hoe meer jonge mensen. Mensen die behoefte hebben om na te denken, die balanceren op het randje van een burn-out. We zijn geen kartuizers bij wie ieder zijn cel heeft en waar absolute stilte heerst op elk uur van de dag. Hier gaat het meer om het respecteren van andermans privacy en dan is stilte heel belangrijk.'

Ik voel me een beetje een voyeur. Zuster Theresia schuifelt hier al 58 jaar rond. Ze kwam binnen als tweeëntwintigjarig meisje en gaf er een vriendje voor op. 'Je zoekt een plek waar je je goed voelt. Ik kwam hier binnen en voelde de klik meteen. Dit zat dieper dan mijn beginnende relatie.' Ze moest dit koste wat het kost doen. Ook al volgden periodes van twijfel, van eenzaamheid door de stilte en van angst door het besef dat ze nooit zou trouwen en kinderen zou krijgen. Maar anderzijds kreeg ze er veel voor in de plaats. 'De emancipatie van de vrouw ging hier sneller dan buiten de kloostermuren. Ik mocht met de tractor het land ploegen, volle gas in plaats van te moeten freinen. De boerderij was mijn stek. Onze talenten werden goed ingeschat en we kregen veel verantwoordelijkheid. We deden al eens roekeloos, maar nooit werden we veroordeeld. Er heerste altijd een lieve zachtheid.' In hoeverre gebeurde dat allemaal in stilte, wil ik weten. 'Aanvankelijk werd daar zeer streng op toegezien. Maar na het Tweede Vaticaans Concilie in de jaren zestig versoepelden de regels. En door mijn job had ik al eens contact met de dierenarts of de loonwerkers. Helemaal afgesloten heb ik me nooit gevoeld.' Zuster Theresia is niet voor niets de gastenzuster nu, maar er zijn er genoeg die je deze job niet zou moeten geven. 'Om open te kunnen staan voor mensen moet het stil zijn. Ik moet leeg zijn om mensen met hun problemen te kunnen ontvangen. Daarom vermijden wij hier dat we worden overladen met prikkels.' Het belooft een rustige verjaardag te worden.

Zacht wordt op de deur geklopt. Een verlegen maar guitige vrouw verontschuldigt zich voor haar 'werkkleren'. Haar schouders zijn opgetrokken, het hoofd is lichtjes voorovergebogen. Gegeneerd steekt ze haar hand uit. Onder haar nagels zit zwarte aarde. Ze draagt een oranje driekwartbroek en roze gilet. Het is Stien. Ze is een vaste waarde binnen de orde maar de stap om in te treden heeft ze nooit durven zetten. 'Ik heb mijnen tijd gemankeerd.' Later, als ze gehurkt onkruid zit te wieden, vertrouwt ze me toe dat de stilte vanbinnen zit. 'Het gaat niet om fysiek aanwezige stilte rondom ons, maar ín ons. Bewustzijn komt samen met verstillig. Natuurlijk mag er gepraat worden, maar het gaat om de focus weten te bewaren. En dat gaat het beste zonder ruis.'

9

Zuster Theresia overhandigt haar een pakket lakens en handdoeken. Ze geeft Stien een sleutel en commandeert haar mij wegwijs te maken. De lange abdijgang zou perfect zijn voor een fotoshoot. 'Ik heb hier ooit portretten van de zusters gemaakt.' Het licht valt in mooie lijnen binnen. We passeren de keuken en de refter. De tafel is reeds gedekt voor het middagmaal. Zes borden, evenveel glazen en bestek en in het midden wat flesjes Westmalle. 's Morgens was je zelf af. 's Middags gebeurt het in groep. Eten doen we in stilte, tijdens de afwas mag je praten.' Ze opent de kasten waarin alles netjes gestapeld staat. Aan de binnenzijde hangt een geplastificeerde instructiekaart. 's Middags drinken we koffie uit andere koppen, de koekjes op tafel zijn voor kwart over tien.' Afwijken lijkt me geen optie. Stien neemt haar taak ter harte.

**‘Op zoek naar stilte,
maar krijg ze niet te pakken
Gemoedsrust verstopt
zich achter verwarring.’**

uit 'Koning liefde' van Tourist LeMC



